

- ³⁶ Києво-Златоверхо-Михайловській... 1889. – С. 62.
³⁷ ЦДІАК України. – Ф. 1407. – Оп. 2. – Спр. 62 (1655 г.); Спр. 63. (1656 г.). – Арк. 2.
³⁸ *Шамрай С.* Київська... – С. 244.
³⁹ *Берлінський М.* Історія міста Києва. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 152.
⁴⁰ ЦДІАК України. – Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 6361. (1694 г.). – Арк. 6 зв.
⁴¹ *Крижанівський О., Плохій С.* Історія Церкви та релігійної думки в Україні: У 3 кн. – К.: Либідь, 1994. – Кн. 3. – С. 45 – 46.
⁴² *Павленко Ю.* Нарис історії Києва. – К.: «Фенікс», 2003. – С. 206.
⁴³ Звід пам'яток історії та культури України: Енциклопедичне видання: В 28 т. / Гол. ред. В. Смолій: НАН України. – К.: Головна редакція Зводу пам'яток історії та культури при видавництві «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – Кн. 1. – Ч. 2. – С. 670.
⁴⁴ Цит за: Толочко П. Історична топографія Стародавнього Києва. – Вид. 2-е. – К.: Наукова думка, 1972. – С. 108.
⁴⁵ *Павленко Ю.* Нарис історії Києва. – К.: «Фенікс», 2003. – С. 208, 209.

протоіерей Юрій МИЦИК

До історії Різдво-Богородичної Церкви в Мозирі в середині XVIII ст.

Історія білоруського Мозиря нерозривно пов'язана з Україною уже тому, що в часи Київської Русі він входив до складу Київського князівства, а в литовські часи входив як центр повіту до цього ж князівства. Навіть в новітній період історії Мозир входив у 1918 – 1920 рр. до складу УНР. Природно, що існували потужні зв'язки (економічні, політичні, церковні, культурні) цього міста з Україною. Ми зупинимось тільки на одному епізоді церковних зв'язків середини XVIII ст. Тоді Мозир у складі Мінського воеводства, як і переважна більшість білоруських земель, перебував під владою Речі Посполитої. Але в церковному відношенні він продовжував перебувати у складі Київської митрополії. Нашу увагу привернув епізод, пов'язаний з Різдво-Богородицькою церквою Мозиря, яка не була предметом зацікавлення дослідників. Цей епізод висвітлюється у виявлених нами документах з архіву київського митрополита Тимофія Щербацького (керував кафедрою у 1748 – 1757 рр.), які зберігаються в Інституті рукописів (далі – ІР) Наукової бібліотеки України ім. В. Вернадського у Києві (далі – НБУ).

У травні 1757 р. настоятель неіснуючої нині Різдово-Богородицької церкви о. Гавриїл Кунцевич і група парафіян звернулися до митрополита Тимофія Щербацького з поданням. У ньому вони просили дозволу знести старий храм, а на його місці збудувати новий (водночас всередині старої церкви було вирішено поставити тимчасову малу церкву до побудування нової). Старий храм було за їх свідченням збудовано у 1587 р. Новітні ж довідники вказують, що перші згадки про нього датовані ще 1552 р. (1) Звичайно, з перспективи сьогодення такий намір (знести старовинний храм хоча й метою його відновлення) є неприпустимим, але у XVIII ст. це було досить звичайною справою. Що там середина XVIII ст., коли навіть у 1894 р. маститі історики, зокрема Микола Петров (професор Київської Духовної Академії!) дали дозвіл на руйнування в Глухові старої Анастасіївської церкви, яку збудував у 1717 р. гетьман Іван Скоропадський, з тим, щоб на її місці був поставлений новий храм (він існує і в наші часи). Благословення митрополита було отримано 5 червня (25 травня) 1757 р. і громада енергійно заходилась коло будівництва (воно було розпочато 23 (12) липня того ж року). Нова церква швидко споруджувалася і лишалося тільки вивести її верхи. Однак несподівано в справу втрутився віленський католицький пробощ Антоній Косинський від імені віленського єпископа Кошендера. Він заборонив будувати церкви і зупинив роботи, вимагаючи, щоб о. Гавриїл з парафіянами звернувся за дозволом на будівництво саме до цього єпископа. У противному разі або разі заборони єпископа, він зруйнує або спалить церкву, будівництво котрої вже завершували. Це не повинно дивувати (все ж таки явне і безпідставне втручання у справи іншої конфесії), бо католицька Річ Посполита, хоча й стояла перед обличчям загибелі внаслідок трьох розділів з боку Російської, Пруської та Австрійської імперій, однак продовжувала політику дискримінації православних українців і білорусів та їх окатоличення. Кунцевич негайно звернувся до Києва, однак справа затяглася. До весни 1758 р. Кунцевич чотири рази (!) або сам приїжджав до Києва, або прислав одного з парафіян та консисторія не давала якоїсь обнадійливої відповіді. Очевидно це було викликано тим, що якраз у 1757 р. старого митрополита всупереч його проханню було переведено на московську кафедру. На його місце у жовтні 1757 р. було висвячено Арсенія Могилянського, який прибув до Києва лише в червні 1758 р.

У липні того ж року священник звернувся до нового митрополита, причому за звичним виразами ввічливості і покірності приховується розчарування і відчай, тим більше, що сидіти у Києві без грошей у відриві від парафії священнику явно не випадало.

Хоча на цьому документи справи обриваються, однак з великою долею вірогідності можна припустити, що Арсеній Могилянський благословив завершити будівництво, яке й було успішно завершено (правда не знати як вирішилася справа з католицьким втручанням) і храм стояв аж до радянських часів войовничого безбожництва.

Нижче наводяться кілька листів-прохань о. Гавриїла і парафіян до київських митрополитів і регест київської консисторії з цього приводу. Документи публікуються згідно з правилами, розробленими на початку 70-х рр. ХХ ст. Ярославом Дзирою, про які ми неодноразово писали. Щоправда титла нами не розкриваються, нерозбірливі місця позначені знаками (...)*.

1) Праваслауныя храмы на Беларусі. – Мінск, 2001. – С. 264.

* * *

№ 1

1757, травня 16 (5). – Мозир. –

Подання священика Гаврила

**Кунцевича і парафіян церкви Різдва Богородиці
київському митрополиту Тимофію Щербацькому.**

«Великому гспдну ясне в Бгу преосвященійшому кир Тимофею Щербацькому, архиепископу и митрополиту киевскому, галицкому и Маляя России.

Вашего ясне в Бгу преосвященства столам вергаем сами себе жители его королевской милости міста Мозиря прихожане церкви Рождества Прстыя Бци. В области полской 1587 созданся храм во имя Бгоматери в місте Мозирі и понині стоит. Но от древности літ состарился, сего ради вашего ясне в Бгу преосвященства просим своїм пастирским блгословением сию церков помянутую снести, а внов сділат на том місті, но еще вашего ясне в Бгу преосвященства просим повеліт сділат церков малую внутр сея церкви к священнослужению покамест сділається новая вашего ясне в Бгу прсвщества

1757 мая 5 недостойные рабы и подножки прихожане церкви выш помянутой

Тут Dubina Никифор Дубина Терентий Телепунович Самуил Жорнокловов Иоанн Онисков

Гавриїл Кунцевич, пресвитер пречиской мозирский».

(НБУ. – ІР. – Ф. 160. – № 1129. – Арк. 2. – Оригінал. Запис децю пізнішого часу наприкінці листа (очевидно консисторського писця): «№ 799»).

№ 2

**1758, не раніше лютого. – Київ. –
Подання священика Гаврила Кунцевича
київському митрополиту Арсенію Могилянському.**

«Ясне в Бгу преосвященійший влдико, милостивійший мні пастирю и отче.

Покорное доношение.

Преосвященнійший влдко по волі Вашего ясне в Бгу преосвященства готов, что повелите, ділать, толко уже при бідствии моем и немощи не могу стерпїть, бо уже четвертой раз за (?) там(?) тружуся нужным ділом, первой раз февралю мця сего 1758, другой раз члвка нарочно посылал дважды сам паки при бідности моею, четвертой раз, со слезы прошу Вашего преосвященства, обдарить мене какою-нибудь резолюцією, сами влдко стый извістны о нашем житїи уничиженом, как лилия между тернием, так мы в гоненїи изнураем наше житие ради блгочестїи свтой. Умилосердітеся влдко свтїй надо мною, падшим, покажите милость свою пастирскую и отческую, бо ей не могу болше уже стужать вашему ясне в Бгупреосвященству.

Вашего ясне в Бгу преосвященства непотребный раб Гавриїл Кунцевич, священник мозирский протопїи Мозирской заграничной».

(НБУ. – ІР. – Ф. 160. – № 1129. – Арк. 12. – Оригінал. Запис на арк. 8 зв.: «Подано 1758 19 юля 28, велено отдать в консисторию к ділам (...)» к рассмотрению (...)»).

№ 3

**1758, липня 22 (11). – Київ. –
Подання священика Гаврила Кунцевича
київському митрополиту Арсенію Могилянському.**

«Великому господину ясне в Бгу преосвященїшому кир Арсенію Могилянському, митрополиту киевскому, галицкому и Малия России.

Покорное доношение.

Прошедшаго 1757 года его ясне в Бгу преосвященство Тимофей Щербацкий, митрополит киевский, указом своїм позволили мні, Гавриїлу Кунцевичу, священнику мозирскому, области полской в місті Мозирі строит церков Рожества Богоматере вновь, по указу его преосвященства и строилась. Но не вїм за что пробощ мозирский вла[с]тию бискупа виленского запретил церков строит вышпомянутую, сего ради Вашего ясне в Бгу преосвященства прошу нижайшїй своїм пастирским указом позволте паки мні строит, ибо толко самие верхи мало что не доділаны.

1758 юля 11. Вашего ясне в Бгу преосвященства нижайшїй раб Гавриїл Кунцевич, священник мозирский».

(НБУ. – ІР. – Ф. 160. – № 1129. – Арк. 13. – Оригінал. Запис угорї аркушу: «Подано 1758 года юля 12 д[ня], велено вскорї расмотрїть, котрий (?) и предоставит его преству»).

№ 4

**1758, липня 28 (17). – Київ. –
Подання священика Гаврила Кунцевича
київському митрополиту Арсенію Могиллянському.**

«Великому гспдну ясне в Бгу преосвященійшому кир Арсенію Могиллянському, митрополиту киевському, галицкому и Маля Росии покорное доношение.

Ясне в Бгу преосвященнійший влдко доносил Вашему преосвященству о запрещеній церкве мні строїть от пробоща мозирского, резолюції не получил, указа просил от вашего преосвященства, чтобы церков достроїть, не получил. Нині влдко стый прошу вашего преосвященства блгословити мні так ити в дом мой, понеже здесь безпотребно сижу и утруждаю вас, пастира моего и отца.

1758 июля 17 Гавриїл Кунцевич, свщеник мозирский заграничний подписался».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 1129. – Арк. 7. – Оригінал. Запис на арк. 8 зв.: «Подано 1758 19 юля 28, велено отдать в консисторию к ділам (...)» к рассмотрению (...)»).

№ 5

**1758, липня 23 (11). – Київ. –
Регест рішення консисторії в справі
побудування церкви у Мозирі.**

«1758 года июля 4 (?) дня м[итрополит] к[иевский] Арсений слушав от жителів Мозира, прихожан церкви Рожества Прсвтыя Бцы и иерея тоей церкви Гавриїла Кунцевича[...] отдано (указ? – Ю. М.) 1757 года 25 мая указ дан Тимофея, бывшаго киевского, а нні московского, митрополита, велено Кунцевичу церков снести и вновь на том месте строїть, а пока новая состроїтсья, внутр ея малую церков для служения зділать. По этому указу они начали 1757 июля 12, но пробощ виленский Антоний Косінский под именем своего бискупа виленского Кошендера, запретил Кунцевичу и прихожанам тую церков строить, сказуя «Ежели хочеш строїт церков, состав доношение до бискупа виленского и подпишис на нем с прихожанами, а оный бискуп позволение даст строїт», при том же сказывал: если не будет такого доношения и дозволу бискупа, то он, пробощ, «разобет или спалит, по какому запрещению он иерей Гавриїл и прихожане тую церковь начатую уже строит без волі его преосвященства ділат не посміли (?)».

(НБУ. – IP. – Ф. 160. – № 1129. – Арк. 15 – 15 зв. – Оригінал).